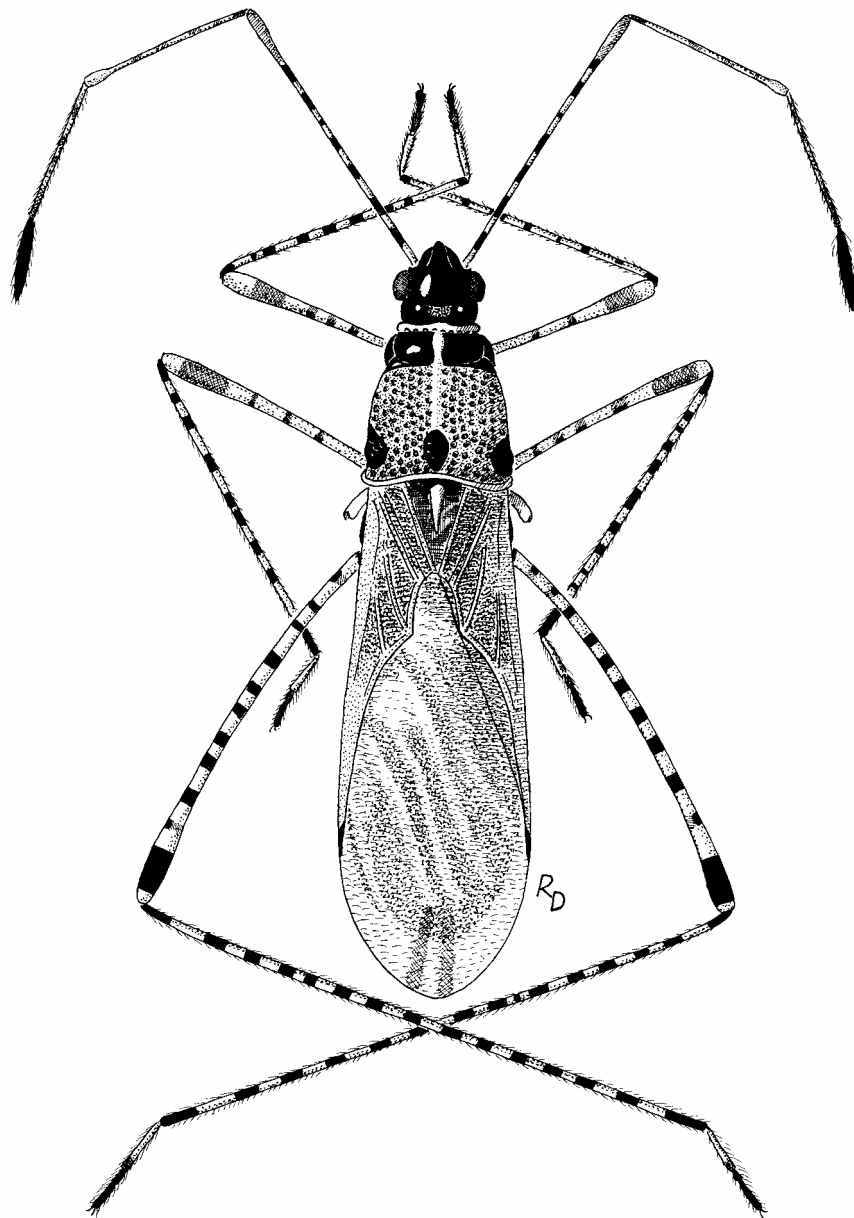

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
36. szám, 2004. szeptember

Tartalom:

Rovarász elődeink — MRT Hírek — Gyűjtőutak, expedíciók — Különfélék

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

Szerkesztőbizottság (szerk.): Haltrich Attila (HA), Jenser Gábor (JG), Rozner István (RI), Szalóki Dezső (SzD), Mészáros Zoltán (MZ), Merkl Ottó (MO), Balázs Klára (BK) és Szócs Gábor (SzG).

Szerkesztőség:

BCE, KTK, Rovartani Tanszék,
1118, Budapest, Ménesi út. 44.
Telefon: 372-0125.
drótposta: attila.haltrich@uni-corvinus.hu

Magyar Rovartani Társaság (MRT)

Budapest VIII., Baross utca 13.
www.magyarrovartanitarsasag.hu
A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovaran általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovarani ismeretek terjesztése.

Elnökség (2004)

Elnök: Dr. Jenser Gábor
I. alelnök: Dr. Merkl Ottó
II. alelnök: Dr. Szócs Gábor
Titkár: Szalóki Dezső.
Szerkesztő: Dr. Mahunka Sándor
Pénztáros: Rozner Istvánné
Ellenőr: Simonyi Sándor
Jegyző: Dr. Haltrich Attila

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap harmadik péntekén a BCE Kertészettudományi Karán, az „A” épület A/1 termében (Budapest XI., Ménesi út 44), délután 4 órakor.

Illusztrációk

Címlapon: *Gampsocoris enslini* Seidenstücker, 1953, a 2003. évi Rovarásztábor során előkerült, Románia faunájára új szűnyogposloska. **Rédei Dávid** rajza

Hátlapon: káposztapoloska (*Eurydema ventrale*) **Dr. Pataky Ervin** rajza

Ismét eltelt egy nyár, sok kirándulással, gyűjtéssel, élménnyel....

Kár, hogy tagtársaink mindezeket nem szándékoznak velünk megosztani. Ha nincs Rozner István és Szalóki Dezső, akkor az ez évi 3. számot most nem olvashatnánk.

Nem „rovarász” hír, de több ponton is kapcsolódik a Társasághoz: az intézmény, ahol havi rendszerességgel tartjuk üléseinket és a Rovarászati Napokat, 2004 szeptember 1-vel Budapesti CORVINUS Egyetemé alakult.

A Budai Karok (Élelmiszertudományi-, Kertészettudományi- és Tájépítészeti Kar), valamint a Közgáz Karok (Gazdálkodástudományi-, Közgazdaságtudományi- és Társadalomtudományi Kar) együtt az Államigazgatási Karral hozták létre a 7 karból álló új egyetemet.

Négy év alatt háromszor változott a nevünk (miközben ki sem mozdultunk itthonról...), reméljük, most utoljára.

2004 szeptember

HA

2004-09-20, a Budai Karok évnnyitója.

Rovarász elődeink.

Frivaldszky János (1822 – 1895)

A budapesti Magyar Természettudományi Múzeum bogárgyűjteményében kutatva, akaratlanul is találkozunk *Frivaldszky János* nevével. Sok ezer állat gyűjtési céduláján található a neve, de a könyvtárban tallózva a XIX. századi tudományos folyóiratok és könyvek között ugyancsak találkozhatunk publikációival.

Frivaldi Frivaldszky János egy elszegényedett felvidéki nemesi család sarja volt. 1822 június 17-én született a Trencsén megyei Rajecen. A gimnáziumi tanulmányait Trencsénben, Nagyszombatban, Léván és Vácott végezte. 1840-ben Pestre került, távoli rokonához, *Frivaldszky Imréhez*, aki a szerény és szorgalmas fiatal embert házához vette. Ez idő tájt *Frivaldszky Imre* a Magyar Nemzeti Múzeum tisztviselője volt, és egész Európára kiterjedő virágzó kereskedést folytatott különféle természeti tárgyakkal, főként rovarokkal, amelyeket részint az országban, részint Törökországban és Kis-Ázsiában gyűjtött és gyűjtetett. Jó hasznát vette a fiatal rokonának a gyűjtött anyag rendezésében, kikészítésében, gondozásában és szétküldésében. Megismertette őt a rovargyűjtéssel, amit szorgalmasan gyakoroltatott vele

Budapest környékén.

Az akkor élt kortársaktól tudhatjuk, hogy tanítómestere igen csak szigorúan bánt fiatal rokonával. Így pld. kiadta neki a napi parancsot, hogy menjen ki a Budai-hegyekbe, vagy a Rákosi rétekre, és ott bizonyos ritkább bogár- vagy lepkefajokból hány példányt fogjon. Ha ez estig nem sikerült, a fiatalember gyomra látta kárát, mert nem kapott ebédet vagy vacsorát. Ez bizony a fiatal ember önérzetére elég lealázó volt, de mégis jó iskola volt, mert egyfelől szorgalmas és jó gyűjtőt nevelt belőle, másfelől kifejlesztette benne azt a példás kötelességérzetet, amely aztán egész életén át soha el nem hagyta.

Frivaldszky Imre még sem használta ki önzően fiatal rokonát, hanem gondoskodott a további kiképzetéséről. Beíratta a pesti egyetem bölcsészeti karán ekkor felállított mérnöki tanfolyamra és azt vele 1842-ben el is végeztette. 1843-ban elvitte magával a bánsági havasokba az első nagyobb gyűjtőújtjára. Eközben megbizonyosodott tanítványa ügyességéről, szorgalmáról és megbízhatóságáról. Fél év múlva elküldte *Frivaldszky Jánost* egy önálló gyűjtőútra Kréta szigetére, ahol az 10 hónapig maradt. Ezután társával, *Terren András* evangélikus teológussal *János* áthajózott Kis-Ázsiába, és Szmirna környékén, majd az Olympus hegységben gyűjtöttek. 1845-ben tértek haza gazdag zsákmánnyal.

Egy év múlva a két *Frivaldszky* közös gyűjtőútra indult. Beutazták Bulgáriát, a Balkán hegység déli lejtőit, Konstantinápoly, Brussa és Szmirna környékét. Hazafelé Korfun, Máltán, Szicilián, Itálián és Ausztrián keresztül tértek haza. A gyűjtött anyag feldolgozása mellett *Frivaldszky János* 1848-ban letette mérnöki szigorlatokat, de nem állt szándékában mérnökösködni, hiszen a Nemzeti Múzeumban szeretett volna álláshoz jutni. Ez 1851-ben

sikerült is, mert *Frivaldszky Imre* lemondott segédőri állásáról, helyébe 1852-ben fiatal rokona került segédőrként, majd még az évben kinevezték rendes őrré.

Frivaldszky Jánosnak nem volt magángyűjteménye, nem kereskedett zoológiai tárgyakkal. Minden idejét, kapcsolatát arra használta, hogy a Nemzeti Múzeum állattani, főként rovargyűjteményét gyarapítsa. Az 1850-es évek elején nagy feltűnést keltettek az aggteleki, majd a Bihar hegységi barlangokból előkerült vak állatok. 1858 – 1862 között *Frivaldszky János* alaposan átkutatta a bihari és Krassó megyei barlangokat. 1865-ben egy akadémiai értekezésében 13 igazi vak barlanglakó fajt mutatott ki, ezek: 7 bogár, 2 kullancs, 1 álskorpió, 2 Crustacea és 1 pióca. Ez a lista később még több fajjal bővült. 1874-ig főleg a hazai rovarfauna kutatása volt az elsődleges célja. Bejárta a Bánságot, Pozsega, Trencsén, Liptó, Máramaros, Krassó és Temes megyéket. A rovarok mellett más állatsoportokat is gyűjtött. Irodalmi munkássága kiterjedt a leíró és szisztematikus zoológia legkülönbözőbb ágaira. Legtökéletesebb az 1867-ben megjelent magyarországi Orthopterák monográfiája, amely 117 faj pontos leírását tartalmazza. Az irodalmi munkásságának javarésze a bogarakkal foglalkozik. Egyik kiemelkedő összefoglaló munkája a „Magyarország Téhelyröpiúinek futonczféléi (Carabidae) 1874-ben jelent meg, ezt még számos publikációja követte.

1870-ben, a nemzeti szellem újjáébredésével és a magyar Nemzeti Múzeum újjászervezésével nagy fordulat következett be. A természettudományi osztályból három új osztályt létesítettek és az új állattani osztály igazgató-örévé *Frivaldszky Jánost* nevezték ki, megfelelő szakszeméllyel támogatva (*Karl János, Mocsáry Sándor*). Ez lehetővé tette a zoológusok specializálódását. Ebben az új helyzetben a hazai fauna kutatásán túl nagy figyelmet fordítottak az idegen földrészek állatvilágának kutatására is. Jelentős mennyiségű zoológiai anyag került a Múzeumba, amit kiváló hazánkfiak *Duka Tivadar* és *Xántus János* gyűjtöttek távoli földrészekeken Kelet-Ázsiában és Borneóban, valamint *gróf Széchenyi Béla* expedíciója Kínában. Ennek anyagából *Frivaldszky János* feldolgozta a kelet-ázsiai Endomychidákat, Lepidopterákat, Orthopterákat és Neuropterákat. Mindössze három hónap alatt készítette el az „Aves Hungariae” kötetet a Budapesten tartott II. Nemzetközi Ornithologiai Kongresszusra – bár nem volt madarász. A munka nagy sikert aratott.

Dolgozatait magyar és latin nyelven írta. Ő javasolta, hogy a magyar rovarani műszavak „megrostáltassanak és jó magyarsággal megállapítassanak”. Ennek eredménye lett a Természettudományi Társulat Kiadásában megjelent „Rovartani Műszótár”. Az általa leírt újdonságok: 7 génusz, 2 szubgénusz, 146 faj, 13 változat. Tudományos eredményeit világszerte elismerték, ennek legjobb bizonyítéka, hogy 32 új állatfajt és 4 fajváltozatot neveztek el a tiszteletére. A Magyar Tudományos Akadémia is elismerte munkásságát, 1865-ben levelező, 1873-ban rendes tagjává választotta. 1887-ben királyi tanácsosi címet kapott. A rovargyűjteményei halálakor 165 ezer példányt foglaltak magukba.

Herman Ottó 1877-ben *Frivaldszky Jánost* így jellemezte: „Ajtaja, ismerete mindenkinek tárva-nyitva áll, barátságos, egyszerű modora bizodalmat kelt a serdülő tehetségben, a kezdőkben, kiknek mindenkoron buzdító pártolójuk volt. És úgy a mint ezzel is megszolgálja szaktudományát, viszont elmondhatja, hogy csak barátja és tisztelője van; ellensége nincs”.

Végezetül álljon itt a *Horváth Géza* által írt nekrológ néhány részlete: „*Frivaldszky János* halálával oly férfiút veszítettünk el körünkben, a ki ernyedetlen buzgalommal, szívós kitartással és példás kötelességérzettel közel egy félszázadon át munkálkodott hazánkban a leíró zoológia és faunisztika terén. Nevéhez nincsenek ugyan valami világraszóló felfedezések vagy valami epochális remekművek fűzve; de mindaz, a mit ő munkáiban úgy a szakirodalom terén, mint a magy. nemz. Múzeum gyűjteményeiben reánk hagyott, a pontos és lelkiismeretes tudós szorgalmának maradandó gyümölcse...”

...*Frivaldszky János* a nemzeti elnyomatás szomorú éveiben is lelkiismeretesen gondozta és lankadatlanul gyarapította a magy. nemz. Múzeum állattani gyűjteményeit. És ha egyéb érdeme sem volna, mint az, hogy ezen idő alatt e gyűjteményeket az osztrák hatóságok

minden akadékoskodása, zaklatása és rosszakarata dacára híven és becsületesen megőrizte, sőt fejlesztette, már evvel is kiérdemelte volna őszinte hálánkat, igaz tiszteletünket.

Áldott legyen emlékezete!

Irodalom

Dr. Horváth Géza (1897): Frivaldszky János. – Természetrajzi Füzetek, XX. Köt. 1-2 füzet, pp. 16;

Horváth Géza (1897): Frivaldszky János emlékezete – Pótfüzetek a Term.Tud. Közlönyhöz, XXIX köt./2, pp. 49-60;

Szilády Zoltán (1925): A két Frivaldszky – In: A Biológia magyar úttörői, pp. 94-103.

Rozner István

MRT Hírek

ROVARÁSZ KIRÁNDULÁS 2004. Június 18 – 20. – Szép, napsütéses idő ígérkezett a Magyar Rovartani Társaság 2004. évi Jászberény és környékére tervezett kirándulására. Hála a szervezőknek, *Buschmann Ferenc* és *Szabóky Csaba* tagtársainknak, a szép számú résztvevő, akár vonaton akár gépkocsival is érkezett, a kitűzött déli időpontra az Öregerdei gyermektáborba lett szállítva vagy irányítva. A közös ebéd után került sor a tábor megnyitására, amit az ajándékba kapott Magyar Rovartani Társaság címeres nemzetiszín

lobogó felvonása tett ünnepélyessé.

Délután a tettvágytól és az ígéretes gyűjtési lehetőség lázában égő rovarász társaság nekiindult a Jászberény határában található Hajta-mocsárnak. Bár a mocsarat övező legelők és kaszálók talaja ki volt száradva, a mocsárban is nagyítóval kellett keresni a vizet, a növényzet friss, üde és virágzó volt. Szöcskészek, lepkészek, bogarászok és más rovarászok nagy élvezettel hálóztak, kopogtattak a terepen, sőt turkáltak a legelőn található „mezőgazdasági tényéraknában”. Mindezt színesítette egy nagy cserebogár rajzás is, egyszóval nem lehetett a

gyűjtésre panasz. Este azután a lepkészeké volt a főszerep. Több helyen gyulladt ki a lámpa a lepedők előtt, hogy az éjszakai rovarokat odacsalják.

Másnapi úti célunk a Nagykáta határában levő Nyikrét volt. Vendéglátóink megszervezték a terepre való kijutást. Ennek révén nagy gyűjtésre nyílt lehetőség a főleg szikes réteken és legelőkön. Átmásztunk több villanypásztor kerítést, megsejleltük a távolban legelésző magyar szürkegulyát és meghallgattuk a helyi természetvédelmi szakemberek ismertetőjét a Nyikrétről. Visszatérve a táborba hatalmas paprikás krumplival várt bennünket a két jászberényi ifjú szakács. Már késő délután volt, mikor elkezdődött a készülődés az esti tábortűzhöz és szalonnasütéshez. Leküzdöttük a rözsegyűjtéssel járó nehézségeket. Ugyanis a nedves erdei aljnövényzetben elképesztően hatalmas mennyiségű, óriásokból álló szúnyoghad várta a bemerészkedő, száraz gallyat kereső boldogtalant, aki nem úszta meg a tömeges szúnyogcsípést. Nyársfaragás, tábortűz és szalonnasütés következett vidám esti beszélgetéssel, amit fokozott az előre gondosan elkészített, behűtött sör bor és üdítő. A leszállt éjszakában alkalmi dalárda pusztította el a maradék, néhány liter bort, mindezt az alkoholelleses küzdelem jegyében.

A harmadik nap, vasárnap reggel ünnepélyes táborbontást tartottunk. Levontuk az árbocról a Magyar Rovartani Társaság új lobogóját, majd a vendégek és a helyi vendéglátóink segítségével beköltöztünk Jászberénybe. Itt az érdeklődők megtekinthették Buschmann Feri barátunk, valamint a Múzeum lepkegyűjteményét. A Társaság tagjai megtekinthették a Jász Múzeum kiállítását, benne Lehel kürtjét is, amit nem lehetett „megfűjni”, lévén két erős üvegfal között. Ezután nem maradt más hátra, mint búcsút venni vendéglátóinktól abban a reményben, hogy még sok ilyen jól sikerült kirándulása lesz a jövőben a Magyar Rovartani Társaságnak.

Rozner István.

Gyűjtőútak, expedíciók

Görögország – 2004. május 15 és június 3 között *Rozner György, Rozner Ibolya és Rozner István* Görögországot szemelték ki az ez évi nagy gyűjtőútra. A cél Hellasz nagy hegységei és a Pelopponézosz-félsziget voltak. Ezekre a helyekre utoljára 1981-ben szerveztünk gyűjtőutat, így most alkalom nyílt felmérni a több, mint 20 év alatt bekövetkezett változásokat. Az eltelt időben a technika rengeteget fejlődött, Ez megmutatkozott abban is, hogy az előttünk egy héttel, ugyanerre a vidékre indult Kaposvári Múzeum rovarász expedíciójával, *Ábrahám Leventével* és társaival állandó mobiltelefon kapcsolatunk volt. Így naponta tájékoztatást kaphattunk a várható időjárásról és más, már kitapasztalt lehetőségekről. Ez elsősorban a sátorozásra nézve volt hasznos információ. Leventék hívták fel a figyelmünket arra, hogy legcélszerűbb a Görögországban található számtalan templomocska és kápolna mellett sátorozni. Itt ugyanis a terep nagy része vízszintesre van elegyengetve, ami ismerve a görög terepviszonyokat, valóságos ajándék. Ennek tudatában meglátogattuk sátorozás céljából a Szent János, Szent Szpiridon, Szent Dimitriosz, Szent Miklós és más görög szentek templomocskáit a hegytetőkön. A táborozást senki sem zavarta, a sátrakat napközben nyugodtan otthaghattuk.

Visszagondolva az 1981-es útra, szembeszökő volt a változás az útviszonyokban. Míg akkor csak nagy nehézségekkel jutottunk fel a hegyekbe rettenetes földutakon, most kitűnő, az Európai Unió támogatásával épült aszfaltozott utakon lehetett 900-1200 méter magasságig feljutni, onnan a földutak is jól karbantartottak voltak.

Az időjárás nem volt a legkegyesebb hozzánk. Kevés volt az a nap a hegyekben, amikor nem esett az eső, és elég hűvös is volt. Ennek ellenére jó gyűjtésünk volt a Peloponézosz legdélebbi félszigetén, a Mani-félszigeten, a Taygetosz-hegységben, a Parnasszuson és az Olimposzon. Izéliként felsorolnék néhány gyűjtött fajt a teljesség igénye nélkül. Nagyon megörültem a *Procerus duponcheli* gyűjtött példányának, ez a faj csak a Peloponézoszon él. Már menet közben figyeltük a virágzó seprőzanótot, meg is volt az eredménye, mert több *Purpuricenus desfontainei* cincért sikerült rajta gyűjteni. Alkonyatkor az öreg platánok törzsén lámpával fogtuk a *Morinus asper* példányait. Már lefutott, de a magasabb helyeken előkerült 2-3 *Dorcadion* faj pár példánya is. Egyéb érdekesebb cincérek: *Paracorimbya pallens*, *Paracorymbia cordigera*, *Agapanthia cynarae*, *Dorcatypus tristis*. Kerestük és gyűjtöttük a lemezescsápú bogarakat is, több-kevesebb sikerrel. Több helyen fogtuk a *Scarabaeus variolosus* ganajtúró példányait. A virágokon néhol tömegesen fordult elő az *Eulasia preysleri* Glaphyrida, néhol pedig a szipolyok közül az *Anisoplia pubipennis*, *Anisoplia flavipennis*. Megemlítem még a *Netocia angustata* rózsabogarat, és néhol trágyában gyűjtött nagyszámú *Onthophagus fissicornis*-t. Természetesen más bogár- és egyéb rovarfajokat is gyűjtöttünk egyelve, fűhálózva, lámpázva, raktunk le talajcsapdákat és húztunk fel a fák tetejére palackcsapdákat.

A gyűjtött anyag preparálása folyamatban van, egy része, ami a Magyar Természettudományi Múzeum Állattárába került (poloskák, kabócák) már határozásra várnak.

Rozner István

Vargyas-patak völgye, Erdély – 2004. Június 5-8-ig *Orosz András*, *Podlussány Attila* és *Rozner István* az Állattárból, valamint *Kocs Irénke* tagtársunk a sepsiszentgyörgyi Székely Múzeumból vett részt azon a gyűjtőúton, amely a Vargyas-patak mentére vezetett. Vonaton érkeztünk Brassóba, ahonnan Irénke férje, *Kocs Jancsi* barátunk gépkocsijával fuvarozott el bennünket Sepsiszentgyörgyre, majd másnap Vargyasra. Szállásunk a Vargyas-patak és a Hideg-aszó összefolyásánál épült vadászházban volt. A ház tökéletesen fel volt szerelve mindennel, ami a tanyázáshoz szükséges. Friss forrásvíz volt bevezetve a kétszintes épületbe, villanyvilágítás nem volt, de volt velünk generátor, amit az esti lámpázásokhoz használtunk.

A vadászházból kiindulva az elkövetkezendő napokban nagy gyűjtőutakat tettünk meg a környékre. *Orosz Bandi* és *Kocs Irénke* még egy-két hegytetőre is felment, ami elismerésre méltó teljesítmény volt, ugyanis nagy volt a meleg. *Podlussány Attila* és jómagam a Hideg-aszó völgyében erdőben, erdei tisztásokon és kaszálókon végeztünk gyűjtéseket fűhálózva, kopogtatva, egyelve. *Attila* és *Irénke* a rovarrostát sem hagyta nyugodni az ormányos bogarak gyűjtése miatt. Tömeges, „zacskós” gyűjtést a Vargyas-patak szurdoka előtti réteken, az u.n. Alsó-mál-on végeztünk.

A gyűjtőút során sikerült fogni néhány szép virágincért, a *Gnorimus nobilis* rózsabogár több példányát. Az esti lámpázáskor fényre repült az *Odontaeus armiger* pár példánya. Összességében nem volt rossz a gyűjtések eredménye, pedig meglehetősen nagy volt a szárazság. Még az az egyik napon este jött vihar is, ami letarolta fél Kovászna megyét, elkerülte a szállásunkat, viszont a vihar előtti estén óriási rovarrajzás volt a lámpázáskor, a lepedő, szemünk-szánk tele volt tegzesekkel, kérészekkel és egyéb rovarokkal.

Végezetül köszönet illeti a *Kocs családot* és a helyi erdészeket a gyűjtőúthoz nyújtott segítségért.

Rozner István

Különfélék

„TEQUILA – GYŰJTEMÉNY”
INSECTA – COLEOPTERA

**Tájékoztató,
a gyűjtemény céljairól, feladatairól, és
tevékenységéről.**

„Füvek roppant hada neszel
Hold-ármények mesés tájon
S vakító nap-ég alatt zúg
Erdőn, virágon...
Mint vértess nyári égbolton a csillag:
Védd, ismerd okulj...
S élted hiszem, hogy jóra virrad...”

Sár József

TEQUILA GYŰJTEMÉNY
INSECTA - COLEOPTERA

A bogárgyűjtemény (*Coleoptera*) 2004-ben létesült
Teklafaluban.

Alapító tagjai és szakterületeik:
Sár József - amateur-coleopterológus, rovar-preparátor
Sár Péter - rovar-preparátor
Dudás György - botanika, coleoptera, reptilia
Szirtes Bálint - exota insecta, -arachnoidea, rovar-preparátor

(Amint azt már többször jeleztem, nincs módunkban szövegeket digitalizálni, csak digitalizált szövegeket közölni. Ha valakit a Tequila gyűjtemény érdekel, írjon a 7973 Teklafalu Fő u. 39. címre, vagy telefonáljon T: 73/342-304. a szerk.)

Tábori Zoltán*Stenidea genei*

Innen látom, valaki van odafönn a fán. Nyilván ő is észrevett, mert nem mozdul. Jó magasan van, a felkelő nap is a szemembe tűz: talán abban bízok, meg se látom. Ez a fickó nem tudja, hogy már vagy ezredszer teszem meg ezt az utat, Ha új fagyöngy nő ezen a tölgyfán, én már azt is megérezem. Hát még egy ilyen nagy foltot! Fel se kell nézmem, megérezem.

Hát itt van. A szívem szaporábban ver, de izzadni nem izzadok. Csak a tenyerem kezd nyirkosodni, de az talán csak a fémen összegyűlt harmattól. Tudtam, hogy egyszer nekem is összejön. Bognár Miki már hármát is fogott. Két románt meg egy lengyelt. Kemenes Lajcsi is elkapott egyet. Az magyar volt. Aztán beszélnek egy öreg harcsáról, egy éve szerelt le, aki erre felé csípett el egy kémet. Az volt az eddigi legnagyobb fogás az őrsön. Észnél kell lennem. De akárki is az ott fenn, megláttam. Az első menet az enyém. Csak most nem szabad hibáznom.

Megyek, mintha mi sem történt volna. Nézem a bokrokat, hátha nincs egyedül. Mintha csak kényelemből tenném, előrecsúztatom a géppisztolyt. Ujjam a sorozatváltó pöckén. Alig hallani a kattantást, amikor kibiztosítok.

Elballagok a fa alatt, három emelet magasból csak nem mer rám ugrani! Különben is, még nem kockáztathat. Még bízni kell abban, hogy esetleg észre sem vettem. Egy utolsó pillantás körbe: itt minden csendes. Megpördülök, a nap a hátamba kerül. Felrántom a géppisztoly csövét, kezem a reteszen.

- Állj, ki vagy! - dörrenek rá, előírás szerint.

Végre megnézhetem magamnak a fickót. Nofene, hiszen ez a mi ruhánkat hordja! Zöld gyakorló van rajta, csizma helyett ugyan bakancs, de az is kincstári! A szentség, ez talán nem is kifelé igyekszik, hanem *befelé!* Ez valami egészen rendkívüli fogás lesz!

- Kicsoda maga, és mit keres a fa tetején?

- Stenidea geneit! - kiált le odafentről.

Csőre töltök. A csattanás visszhangja körbepattog az erdőszélen álló fákon. Most nagyon kell fülelnem nem hallok-e válaszkattanást.

- Nem tud magyarul? - kérdezem, ujjam a ravaszon.

- Már hogyan tudnék! De azt kérdezted, mit keresek itt fenn, én meg válaszoltam: Stenidea geneit.

Vigyázat, ez valami altató duma. Nem szabad egy helyben állnom. Lelépek az ösvényről. Száraz faágak ropognak a lábam alatt.

- Micsodát?

- Stenidea geneit, Az egy bogár. Ez a neve: Stenidea genei.

- Más neve nincs? Magyar neve - megyek bele a játékba. A második menetet is elvesztette. Ha az, akinek nézem és remélem, nem lett volna szabad szóba állni velem. Egyből támadni vagy egyből menekülni. Megint ő hibázott.

- Nincs. Ez egy cincérféle.

- Szóval nincs - mondom, és lassan megkerülöm a fát. Hajnaltájt, még az őrtoronyban, mintha repülőgépzúgást hallottam volna. Figyelem a fa kérgét. Sehol egy sérülés, sehol egy horzsolás. - Érdekes. Nagyon érdekes.

- Ez egy rendkívül ritka állat, ez a Stenidea genei. A két kezemen meg tudnám számolni, hányat fogtak eddig az országban. Az ilyen ritka állatoknak nincs magyar nevük.

Ezen a rücskös tölgyfakérgen látnom illene a bakancs nyomait. Legalább a mohos oldalon. A távcső itt lóg a nyakamban, erős a kísértés, hogy jobban szemügyre vegyem a fickót. De akkor el kellene engednem a géppisztolyt.

- Hogy került fel oda?

- Ide rakja le a nőtény a petéket.

Nagyon magabiztos! Még viccelni is van kedve.

- Nem a bogarat kérdeztem, hanem magát!

- Ja én? Hát én felmásztam.

- Akkor mért nem látom a nyomait a fatörzsön?

Ez találat volt. A fickó meghökken. Nem válaszol nyomban, s aztán zavarát ismét csak viccel leplezi. Még vigyorog is hozzá.

- Megtöröltem a lábam, mielőtt feljöttem.

Mégiscsak muszáj megnézni távcsővel. Még akkor is, ha épp erre vár. Óvatosan eleresztem a géppisztolyt, azután két kézzel kapok a kukker után. Már itt is van a látómezőben, gyorsan élesre állítom a lencsét, és már fel is szabadul a jobb kezem. Sorozatra állítom át a fegyvert. Nem is baj, ha meghallja a kattanást, higgye csak azt, hogy visszabiztosítottam a csúzlít, nehogy elsüljön.

Most jó, feszes a szij. Ha kell, így csípőből is tudok tüzelni, egy kézzel. Rövid sorozatokat. Csupa tízest. Mint a lőtéren.

Kicsit remeg a kép. Kár, hogy nem vagyok balkezes. De azért tisztán látom. Jól tippeltem. Ez a fickó több mint gyanús. Valami furcsa övet visel. Tenyéryi széles bőrvö, kis táskákkal. Ideális hely kézigránatoknak. Vagy plasztikbombáknak. Meg bárminek. Az övön egy szekerce függ, a másik oldalon pedig egy tör, tokban. Ezekre jó lesz figyelmem. Ha a fickó profi, ilyen magasból egy szemvillanás alatt bármelyikkel ketté tudja hasítani a koponyámat.

Oldalt lesek a szemlencsék mellől. Semmi mozgás. Vissza a fickóhoz. Áll az egyik vastag ágon, mindkét kézzel kapaszkodik a fölötte lévőbe. Ez jó. Ahhoz, hogy bármit tehessen ellenem, előbb le kell ülnie vagy háttal meg kell támaszkodnia. Hacsak nincs dobókés a zubbonya ujjában.

- Kicsoda maga? - kérdezem, csak úgy mellékesen, mert én már tudom. Végigpásztázom a fa koronáját, de az ejtőernyőt nem látom. Talán már összegöngyölté és eldugta. Még elég sűrű a lomb. Mellemre ejtem a távcsövet, kezem ismét a géppisztolyon.

- Entomológus vagyok - válaszol, de gyorsan megtoldja -, bogárgyűjtő.

Muszáj mosolyognom. A rovarászok, lepkészek meg az effélék mind vézna, szemüveges, sápadt alakok. Ez a pasas meg odafenn nagy darab, izmos fiatal férfi. Ráadásul még jóképű is. Az ilyenek nem szoktak bogarakkal meg gombostúkkal prücskörülni.

Lassan megint elindulok körbe a fa körül. Egy pillantás az erdőre, egy fel a lombok közé, és néha egy a tarló felé. Gyorsan beidegződik. Csak a ritmust kell váltogatni, nehogy kiszámíthassa, hová figyelek. Így nem érhet meglepetés. A fickó a kezemben van.

- Kérlek, ne taposd össze az ágakat, amiket ledobáltam. Lehet, hogy bennük van a Stenidea genei lárvája.

Aha, azt szeretné, ha megállnék egy helyben. Talán célozni készül valamilyen fegyverrel. Vagy ha nem ő, akkor a társa.

- Most lárvákat vagy bogarakat gyűjt? - kérdem gúnyosan. A tegezésért már rég szóltam volna, de ezúttal nem számít. Itt nagyobb a tét.

- A Stenidea geneit másképp nehéz megfogni. Ez az egyetlen esély: felnevelni azokat a lárvákat, amelyeket a Stenidea kedvenc petéző helyén talál az ember.

Csak vigyorgok. Ez azt hiszi, minden határőr tökhülye.

- És mért pont itt keresi azokat a lárvákat?

Vigyáznom kellene a hangommal. Nem szabad elárulnom, hogy egy szavát sem hiszem.

- Ja, bár csak néhány példányt ismerünk, azért tudjuk, hol várható az előfordulásuk. Magányos, nagy tölgyfák csúcsán, az elszáradt ágvégekben. Ősszel a legkönnyebb megtalálni ezeket a helyeket, amikor a lombtó megritkul, és már látni a magasban a levél nélküli, elhalt ágvégeket. Azokban akadhat stenidea lárva. Ezen a tölgyön több ilyen elszáradt ágvéget láttam, ezért is másztam fel rá.

- És ott voltak azok a lárvák? - pillantok éppen az erdő irányába. Gyanús nekem ez a sok mellébeszélés. Ez a fickó lyukat akar beszélni a hasamba.

- Azt nem tudhatom. Mindenesetre az ágak meg voltak gyűrűzve, ez fontos, mert ezeket szereti a Stenidea.

- Szóval meg voltak gyűrűzve.

- Ezek az ágvégek nem azért halnak el, mert a Stenidea belepetéz. Hanem azért, mert előzőleg a Coraebus florentinus körberágja az ágat és elhelyezi a petéit. Az ág azért szárad el a meggyűrűzés fölött, Az már véletlen, hogy a Stenidea kedveli ezeket a haldokló ágvégeket. Úgyhogy aki Stenideát akar fogni, először Coraebust kell keresnie.

- Persze ennek sincs magyar neve, ugye?

- Nincs. A Coraebus florentinus egy díszbogárféle. Ez is ritka, bár korántsem annyira, mint a Stenidea genei.

Úgy hazudik, mintha könyvből olvasná. Alapos kiképzést kaphatott. Leül az ágra, úgy magyaráz. Ujjam megint a ravaszon. Most bármelyik pillanatban várható, hogy támad. A kezét figyelem. Csak a ballal fogódzik, a jobbjaival gesztikulál. A jobb keze még veszélyes lehet.

- Persze így se mehetünk biztosra. Az ágvég nem mindig Coraebus miatt szárad el, és ha mégis, akkor is kicsi a valószínűsége annak, hogy van benne Stenidea lárva, de ha van is benne, akkor sem sikerül feltétlenül bebáboztatni és kinevelni, vagy ha szerencsésen ki is fejlődik, a végén könnyen kiderülhet, hogy nem Stenidea. Mondom, ez az állat az egyik legritkább faj Magyarországon.

- Ez egy kicsit zavaros nem? – kiáltok közbe.

- Csak első hallásra – legyint vidáman. A nap egyre feljebb kúszik a hátam mögött, lassan már látom a ráncokat is a fickó nadrágján. Hibázott, hogy várt. A felkelő nap fénye nekem dolgozik. Persze nem tudhatom, mire készül. Egyelőre beszél, beszél, beszél ... - A lárwanevelés is csak az első hallásra tűnik fantasztikusnak. Gondolj csak a selyemhernyókra! Bárhol látok ilyen meggyűrűzött ágvégeket, már mászom is fel, fogom a gallyat, elpattintom ott, ahol meggyűrűzte a Coraebus, ledobom, összeszedem, viszem haza, dunsztosüvegbe teszem, be a ládába a többi üveg közé, néha egy kicsit meglocsolom a láda alját, hogy meglegyen a kellő páratartalom, aztán csak várni kell. Egyszer csak sikerül kinevelnem egy igazi Stenidea geneit! Egy-két éven belül kiderül, miféle lárvát szedtem össze. Csak arra kell vigyázni, hogy szükség van a természetes ciklus imitációjára: télen egy-két hétre ki kell tenni a ládát az erkélyre, mert különben nincs bebábozódás. Egyébként is ...

Fáradt vagyok. Elég ebből, valamelyikünknek lépnie kell.

- Na jöjjön le és mutassa a papírjait!

Elneveti magát.

- Ha már fölkapaszkodtam ide, hadd ne jöjjenek le, mielőtt le nem töröm az összes meggyűrűzött ágat!

- Elég az idétlenkedésből, látni akarom a papírjait!

Nyúl a zubbony zsebébe, most majdnem odalöttem! Valamit ledob, ösztönösen ugrom félre, de az a valami lebegve jön.

- Itt van minden. A személyim, a határsávedényem.

Nem messze tőlem esik le a tárca. Nem érek hozzá. Vannak már olyan mérgek, hogy elég megérinteni valamit, és kampec. A csizmámmal megrúgom. Kifordul. A határsávedény piros sávós. Nem jelent semmit. Nyilván kap ilyet az, akit átdobnak a határon.

- Na, jöjjön csak le maga is!

- Miért? – ordít vissza. – Talán nem szabad felmászni erre a fára? A határ innen vagy tíz kilométer, a papírjaim rendben vannak, nézd csak meg, nekem engedélyezve van még a határsávba való belépés is! Hol van innen még a határsáv?!

De jól tudja, mi hol van errefelé!

- Jöjjön csak le, amíg szépen mondom! Magának kicsi az ország? Pont a határ mentén kell bogarásznia?

- Háborítatlan faunánk manapság már csak a határ mentén vannak! Nem véletlenül kaptam határsávéngedélyt! Nekem jogom van elvégezni a dolgomat ezen a fán!

- Na ne magyarázzon, elég a süket dumából! Nekem jogom van igazoltatni minden gyanús idegent!

- Hát igazoltass, öreg! Nem kell ahhoz előtted állnom haptákban! Gimnáziumi tanár vagyok, és tudományos kutató. Ott az igazolványom. De még az útlevelem is. Ha dobbantani akarnék, egyszerűbben is megtehetném!

- Jöjjön csak le! Ezek a papírok hamisak is lehetnek. Látni akarom közelről az arcát! És miért hord maga katonai egyenruhát? Abban könnyebb mozogni a határ közelében, mi? Hadd higgyék a helybeliek meg a határőrök, hogy maga is határőr! De most emberére akadt! Jöjjön le, de többet nem szólok!

- A katonai gyakorló a legjobb munkaruha. Nem álcázom magamat, már messziről látszik, hogy nem szabályos az öltözetem!

- Azt mondtam, jöjjön le!

- Nem olyan könnyű felmászni egy ekkora fára! Most másszak le, aztán meg vissza? Legalább ezt a két gallyat hadd törjem le még...!

És mászik is feljebb. Hátát mutatja nekem, most a melle előtt nyugodtan manipulálhat. Hátrálók néhány métert. Itt már csak hosszú csövű fegyverrel vagy kézigránáttal tud elintézni. Az előbbi biztos, hogy nincs nála. Az utóbbi elől még bele tudok ugrani a tarlószéli ekebarázdába.

- Jöjjön le, vagy lövök!

- Még mindig a hátát mutatja felém. Kúszik fel, rendületlenül. Csak hangfoszlányok jutnak el hozzám.

-...jutalomszabadság, öreg... plecsni a melledre... csúzlít a kezébe... te vagy az atyaúristen...

Riasztót kellene lőnöm, Talán, esetleg, meghallanak. De kiürülne a tár, mire a többiek idetalálnának. A telefonvonal itt van a domb mögött, öt perc sincs, de ha elmegyek, a fickó azonnal kereket old. Nem, ezt a dolgot nekem kell megoldanom, itt, most, és egyedül.

- Háromig számolok...

Végre szembefordul. Az arca nyugodtnak látszik. Ez vár valamire, vagy inkább *valakire*, azért húzza az időt! Ösztönösen az órára pillantok, de az óra és perc most lényegtelen, csak a másodpercek számítanak, el kell intéznie a fickót ott fenn a fán, minél előbb, hogy aztán elbánhassak a társával, aki talán már emeli rám a puskát, az erdő szélén...

- Nem érti? Nem viccelek! Egy...

Mond valamit, halkán, nem értem, de nem is érdekel, valami mozog, zörög az erdő felől, valami csattan, talán éppen most tölt csőre a másik, vállamra emelem a fegyvert, beleül vállgödrömbe a tusa, milyen jó, hogy nem deszant támlájú típust hordunk, megcélzom a fickót, a rohadt életbe, miért nem jön le, ha tényleg rovarász, az erdőben kémek és szabotőrök csörömpölnek, a fickó megint beszél „neveld ki a Stenideákat, te szerencsétlen, elmondtam, hogyan kell”, valóban ezt mondta volna, vagy csak hallucinálok, ez hülye, hát nem érti, hogy itt én parancsolok?!

Visszaváltok egyes tüzelésre. Az elsőt muszáj a levegőbe lőnöm. De csak az elsőt.

(Megjelent a Mozgó Világ 1986/6-os számában. A novella Szalóki Dezső tagtársunk és a szerző egy közös kirándulás alatt folytatott beszélgetése során született)

